

UKRAYNA KRİZİNİN ENERJİ PİYASASI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Özge Nur ÖĞÜTCÜ

Analist (2013-2017)

UKRAYNA KRİZİNİN ENERJİ PİYASASI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Özge Nur Öğütçü

AVİM, Uzman

14.05.2014

Ukrayna gerek enerji tüketimi gerekse Rus doğal gazının Avrupa piyasalarına ulaştırılması açısından kritik bir konumdadır. Daha önce Turuncu Devrim yaşayan ve siyasi anlamda istikrara erişemeyen Ukraynanın şu anda yaşadığı kriz enerji piyasalarını da etkilemektedir. Ayrıca Rusya'nın, Avrupa Birliği %1 fark ile ikinci olarak takip etmektedir, Ukraynanın başlıca ticari ortağı olduğunu göz önünde bulundurursak şu anda yaşanan krizlerin çok dikkatli bir şekilde ele alınması gerektiğini görebiliriz.

Konuyu yakın geçmişten bugüne ele alırsak 2010 yılında Ukrayna'nın Rusyaya Karadeniz Donanmasını genişletme izni verdiğini ve karşılığında Rus gazında indirim aldığını görebiliriz. Bu anlaşmaya göre Rusya genişletilmiş askeri kapasitelerini 2010 yılının Nisan ayından itibaren 2042 yılına kadar tutabilir.[1] Bu anlaşmayla beraber Yushchenko hükümeti Rusyaya Karadenizde varlığını güçlendirmeye izin verirken Avrupa, Gazprom gazının Avrupa'ya Ukrayna boru hatları üzerinden ulaşması sebebiyle, indirimli fiyattan faydalanacaktır. Yani, aslında Rusyanın eski Sovyet coğrafyasında artan gücünün sinyallerini vermeye çalıştığı aşikârdır. **Russia in Global Affairs** dergisinin editörü Fyodor Lukyanov 2010 yılında Deniz üssü tek başına pek bir şey ifade etmemekte, ama bu Rusyanın Sovyet-sonrası bölgede başlıca güç olarak kalacağını işaretidir demiştir.[2] Rusyanın etki alanlarını genişletmek ve hatta çoğaltmak ve küresel düzende çok kutuplu bir sistem yaratarak güç dengeleri üzerinden rolünü belirlemek gibi bir amacı olduğu

söylenbilir. Öte yandan tarihte ilk ve tek örnek olarak □ petrol piyasasından bağımsız olarak - 2006 yılında Rusyanın doğalgaz akışını durdurması ile zarara giren Ukrayna, Rusyaya ekonomi ve enerji bakımından fazlasıyla bağımlı olduğu için, diğer hiç bir anlaşmayı devam ettiremezdi. Örnek verecek olursak Rusya ile IMF & Avrupa Birliği arasında kalan Ukrayna 2010 yılında, Yushchenko hükümeti döneminde, IMF ile 15 milyar dolar almak üzere anlaşmaya varmıştı, fakat hükümetin IMF tarafından talep edilen reformları uygulamasındaki başarısızlığı, gaz gümrük anlaşmaları gibi, bu anlaşmanın 2011 yılında askıya alınmasına neden olmuştu. Şu anda bu görüşmeler tekrar başlamış ve IMF Ukraynanın gidişatından memnuniyetini dile getirmiştir. [3] Yani bugüne kadar bu konuda zor durumda kalan Ukrayna, hem siyasi hem de ekonomik anlamda farklı tercihleri olan siyasiler ve halklar nedeniyle de kısıtlı bir alana sıkışmıştır. Ukraynanın Gazpormaya olan borcunu, toplam borç yaklaşık olarak 2,2 milyar Amerikan dolardır, ödeyemediğini göz önünde bulunduracak olursak, bu krizlerin tarafları aralarında bir anlaşmaya varamadıkları sürece Ukraynayı çok zor duruma sokacağını iklimimizde tutmalıyız. Ayrıca Rus gazına bağımlı olan Avrupa Birliği de henüz mevcut sistemde ve teknolojik şartlarda çok fazla seçeneğe sahip değildir. TANAP ve TAP gibi projelerle enerji akışını çeşitlendirmeyi hedefleyen Avrupa Birliği, hukuki zeminde Hazar Denizinde söz sahibi olan Rusya ve İran [4], ve diğer sınır devletlerin onayı olmadan faaliyete geçme konusunda sıkıntı çekebilir.

Bu gelişmeler ışığında Rusya da alternatif pazar arayışlarına girmiştir ve Çin ile doğalgaz konusunda 30 yıllık bir anlaşmada prensipte el sıkışmıştır. Petrol konusunda da Irak hükümeti ile görüşmelere başlayan Rus firması LUKOIL [5] ve yine Çin ziyareti sırasında konuyu ele alan Rus yetkilileri, Avrupa Birliği piyasalarının tek seçenek olarak kalmaması için girişimlerde bulunmaktadır. Çin ile ilişkilerini birçok alanda güçlendirme adımları atan Rusya, Gümrük Birliği Anlaşması çalışmalarıyla Avrupanın Doğu Ortaklık Programı kapsamında işbirliği içinde olduğu ülkelerin [6] Rus piyasalarına katılmasını istemiştir. Ayrıca Rusya Devlet başkanı Putin geçtiğimiz günlerde Batılı kurumların Rus piyasasında yer almasına yönelik düzenlemeleri gözden geçireceğini belirtmiş ve enerji piyasalarının da bu kapsamda ele alınabileceğinin altını çizmiştir. Gazpromun ve diğer Rus doğalgaz şirketlerinin söz sahibi olduğu alanlar göz önünde bulundurulduğunda böyle bir girişimin Rusyaya doğalgaz konusunda bağımlı olan ülkeleri zor durumda bırakacağı görülmektedir.

Öte yandan Güney Akım projesi de AB ve projeye taraf olan ülkeler arasında görüş ayrılıkları doğurmuştur. Bu görüş ayrılıkları enerji konusunda şu anda Rusyaya bağlı projeler ve sistemler dışında henüz bir alternatif üretilemeyeceği fikrini destekler niteliktedir. Mesela Sırbistan, ABnin Rusyaya karşı yaptırımlarına rağmen Güney Akım Projesi ile ilgili imzaların atıldığını ve projenin hala devam etmesi gerektiğini vurgulamıştır. [7] Aynı zamanda Bulgaristan da en başından beri Güney Akım projesinin askıya alınmaması gerektiğini dile getirmiş, geçtiğimiz aylarda Avrupa Parlamentosunda yapılan oylama aksi yönünde bir yaklaşım gösterse de, Bulgaristan 2015 yılı sonlarına doğru ilk

Rus gazını beklediğini açıklamıştır. [8] Hatta geçtiğimiz günlerde Almanya Dışişleri Bakanlığı Avrupa İşlerinden Sorumlu Müsteşarı Michael Roth, Rusya'ya karşı uygulanan yaptırımlara kuşku ile yaklaştığını ve bu yaptırımların AB'yi de zarara sokabileceği yönündeki görüşlerini belirtmiştir. [9]

AB, Kazakistan ile de görüşmelere başlamış (*Kazakistan'ın birinci ticari partneri AB ile ticaret hacmi 2013 yılı sonunda 53 milyar dolara ulaşmıştı. Kazakistan'ın toplam ihracatının yüzde 80'ini oluşturan petrol ve gaz ise AB'ye olan önemli ihracat kalemleri arasında bulunuyor.* [10]) bu çerçevede Astanada bir zirve düzenlenmiş, [11] ABD ile altyapısının 12 yıl sürmesi beklenen bir anlaşma yoluna gitmiş [12] ve AB, ayrıca, Türkiye-TANAP projesinin önemini vurgulamıştır. [13] Fakat bütün bu girişimler de göz önünde bulundurulduğunda en azından mevcut teknolojik altyapılanma, bazı bölgelerdeki iklimsel engeller ve doğal kaynakların yetersizliği Rusyanın doğal gaz piyasasındaki rolünü güçlendirmiştir. Rusya Ukraynayı zor durumda bırakacak adımlar atabilir, keza Rusya Ukraynadan ön ödemeyi alamadıkları takdirde doğal gazı 3 Haziranda keseceğini açıklamıştır. [14] Ukrayna Rusya için yumuşak karın bölgesidir ve gerek Ortodoks yapısı [15] gerekse Rusça konuşan nüfusun varlığı Rusyanın bu ülkeye olan ilgisini canlı tutacaktır. Bu açıdan Ukrayna krizi her iki taraf açısından da dikkatle ele alınmalıdır. AB Doğu Ortaklığı programı dâhilinde gelecekteki ilişkilerin yol haritası uzlaşma içinde çizilmeli ve bu hususta bölgesel dengeler tekrar sağlanmalıdır. Bu hem enerji piyasası hem de bölgedeki siyasi gelişmeler açısından oldukça önemlidir.

[1] Ukraine extends Russias Black Sea Fleet Lease, BBC News, 21 Nis. 2010, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/8635345.stm>

[2] Russia and Ukraine agree on gas, naval base, EurActiv, 22 Nis. 2010, <http://www.euractiv.com/energy/russia-ukraine-agree-gas-naval-b-news-469921>

[3] Ukraynaya IMF desteği, Aljazeera Türk, 15 Nis. 2014, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/ukraynaya-imf-destegi>

[4] Uluslararası platformlarda Hazarın deniz ya da göl olduğu tartışmaları devam etmektedir. Bu tartışma da kullanım hakkı, kıta sahanlığı ve ekonomik münhasır bölge çerçevesindeki hukuki uygulamalar konusunda kafa karışıklığı yaratmaktadır. Akademik olarak şu anda bugüne kadar yapılmış anlaşmalar çerçevesinde bu bölge ele alınmaktadır.

[5] Lukoil Irakta petrol çıkaracak, Enerji Günlüğü, 25 Nis. 2014, http://www.enerjigunlugu.net/lukoil-irakta-petrol-cikaracak_8203.html

[6] Beyaz Rusya, Moldova, Ukrayna, Azerbaycan, Gürcistan, Ermenistan

[7] Serbia reaffirmed the priority of the South Stream gas pipeline, Balkans.com, 7 May

2014, <http://www.balkans.com/open-news.php?uniquenumber=192838>

[8] South Stream expects first gas from Russia to Bulgaria in late 2015, Oil&Gaz Journal, 12 May. 2014, <http://www.ogj.com/articles/2014/05/south-stream-expects-first-gas-from-russia-to-bulgaria-in-late-2015.html>

[9] Yaptırımlar AB'yi vurabilir, DW Türkçe, 12 May. 2014, <http://www.dw.de/yaptir%C4%B1r%C4%B1mlar-abyi-vurabilir/a-17628755>

[10] Kazakistan - AB Ortalık ve İş Birliği Müzakereleri, SonDakika, 12 May. 2014, <http://www.sondakika.com/haber/haber-kazakistan-ab-ortalik-ve-is-birligi-muzakereleri-6016522/>

[11] İbid

[12] ABD, Avrupa doğalgaz pazarına göz dikti, Enerji Enstitüsü, 12 May. 2014, <http://enerjienstitusu.com/2014/05/12/abd-avrupa-dogalgaz-pazarina-goz-dikti/>

[13] Türkiye, enerji transiti ve dağıtımı merkezi olarak Brükselin özel ilgisini çekiyor, Enerji Enstitüsü, 13 May. 2014, <http://enerjienstitusu.com/2014/05/13/turkiye-enerji-transiti-ve-dagitimi-merkezi-olarak-brukselin-ozel-ilgisini-cekiyor/>

[14] Rusya, ön ödemeyi alamazsa 3 Haziranda Ukraynaya doğalgazı kesecek, Enerji Enstitüsü, 13 May. 2014, <http://enerjienstitusu.com/2014/05/13/rusya-odemeyi-alamazsa-3-haziranda-ukraynaya-dogalgazi-kesecek/>

[15] Bu konuyla ilgili yakın zamanda Ortodoks Kilisesi yetkilileri Aljazeera'ya önemli bir mülakat vermiştir - <http://www.aljazeera.com/programmes/talktojazeera/2014/05/metropolitan-hilarion-ukraine-crisis-russian-orthodox-chu-20145982910612198.html>

Resim: Enerji Enstitüsü

Yazar Hakkında :

Özge Nur Öğütçü Ekim 2013 ile Aralık 2017 Analist olarak AVİM'de çalışmıştır. Öğütçü, Orta Asya bölgesi ve İran üzerinde çalışmalar yürütmüştür.

Atıfta bulunmak için: ÖĞÜTCÜ, Özge Nur. 2026. "UKRAYNA KRİZİNİN ENERJİ PİYASASI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2014 / 66. Mayıs 13. Erişim Mayıs 10, 2026. <https://www.avimbulten.org/tr/Yorum/UKRAYNA-KRIZININ-ENERJI-PIYASASI-UZERINDEKI-ETKILERI>

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE

Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax:** +90 (312) 438 50 26

 @avimorgtr

 <https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi>

E-Posta: info@avim.org.tr

<http://avim.org.tr>

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır